Cruinneas Teanga

Grúpaí Focal

Forainm

Ainmfhocal

Dobhriathar

Briathar

Réamhfhocal

Aidiacht

Cónasc

Tá ról ar leith ag na grúpaí focal thuas in abairtí.

Ainmfhocai

An tAlt (An) + Ainmfhoca

An bhróg

An fhuinneog

An ghirseach

↑

Séimhiú

An droim

An téad

An scoil

↑

Gan séimhiú le

s*, t

An tAlt (An) + Ainmfhoc

An fear

An bád

An sagart

↑

Gan séimhiú,
gan t roimh s

l 1

al Baininscneach

An tsúil

An tsláinte

An tsráid

d,

t roimh s + guta nó
s + l, n, r

Ciallaíonn Ainmfhocal:
ainm duine,
ainm áite,
ainm ainmhí
nó ainm ruda

al Firinscneach

An t-am

An t-urlár

An t-athair

t- i ndiaidh
an + guta

Ainmfh
An Tuiseal

Nuair atá ainmfhocal á cháiliú ag ainmfhocal eile

Hata an fhir
Teach an tsagart
Bosca adhmaid
Maidin gheimhridh

I ndiaidh chun, timpeall, transa, dála, fearacht

Chun na scoile
Timpeall an tí
Trasna na sráide

Úsáidt
Tuiseal G

Le cainníocht

Roinnt
Barraíoc
Go leor

nocal 2
l Ginideach

I ndiaidh ainmneacha briathartha

Ag tógáil an tí
Ag glanadh an urláir
Ag ól dí
Ag déanamh oibre

tear an
Ginideach..

I ndiaidh réamhfhocail chomhshuite

Ar chúl na scoile
Ar fud na tíre
I lár na hoíche
I rith an tsamhraidh

t a chur in iúl

r airgid
cht oibre
codalta

Aidia

Bíonn an aidiacht i ndiaidh an ain

Ainmfhocal Baininscneach
+ Aidiacht

An fhuinneog shalach

Girseach bheag

An tsráid fhada

Séimhiú ar an aidiacht

Cuireann a
eolas b
iúl maidi
ainmf

Ainmfhocal Io

Na scoilea
Úlla
Páistí ca
Na daoine
Na gasúi
Capaill f

Aidiacht san
*séimhiú ar an a

chtaí

mfhocail sa Ghaeilge de ghnáth.

an aidiacht
reise in
ir leis an
hocal.

Ainmfhocal Firinscneach
+ Aidiacht

Fear mór

An t-urlár glan

An sagart cainteach

Gan séimhiú ar an aidiacht

lra + Aidiacht

nna maithe
glasa
iinteacha
e cairdiúla
r chliste*
fhiáine *

uimhir iolra,
aidiacht más gá

Forainm

Glac
forc
áit
ainmfh

Uatha		
An chéad phearsa	An dara pearsa	An tríú pearsa
mé mise	tú tusa	sé / sí seisean / sise
mé mise	t(h)ú t(h)usa	é / í eisean /ise

nneacha

cann
ainm
an
hocail.

Iolra		
An chéad pearsa	An dara pearsa	An tríú pearsa
muid muidne	sibh sibhse	siad siadsan
muid muidne	sibh sibhse	iad iadsan

An Aidiacht

Uatha			
An chéad phearsa	An dara pearsa	An tríú pearsa	
mo + séimhiú m' roimh ghuta nó roimh fh+ guta	do + séimhiú d' roimh ghuta nó roimh fh+ guta	a (his) + seimhiú	a (her) gan séimhi h roimh ghuta
mo bhád mo theach m'fhoireann m'athair	do bhád do theach d'fhoireann d'athair	a bhád a theach a fhoireann a athair	a bád a teach a foireann a hathair

Shealbhach

	Iolra		
	An chéad phearsa	An dara pearsa	An tríú pearsa
iú	ár + urú n- roimh ghuta	bhur + urú n- roimh ghuta	a + urú n- roimh ghuta
n	ár mbád ár dteach ár bhfoireann ár n-athair	bhur mbád bhur dteach bhur bhfoireann bhur n-athair	a mbád a dteach a bhfoireann a n-athair

Na Trí Chineál:

- An Chéad Réimniú
- An Dara Réimniú
- Na Briathra Neamhrialta

An Chéad Réimniú L + C

Glan
Seas
Fág
Amharc

Rith
Bris
Éist
Caith

An Dara Réi

Éirigh
Cuimhnigh
Bisigh

Aithin
Imir

Leathan + Caol

Leathan + Caol

Leathan + Caol

Briathra 1

Is é an briathar a chuireann in iúl cad é atá ag tarlú san abairt.

mniú L + C

Gortaigh
Smachtaigh
Ceannaigh

Freagair
Ceangail

Na Briathra Neamhrialta L + C

Abair	Faigh
Beir	Feic
Bí	Ith
Cluin	Tabhair
Déan	Tar
Téigh	

Na Trí Aimsir:

- An Aimsir Chaite
- An Aimsir Láithreach
- An Aimsir Fháistineach

An Aimsir Chaite

An Chéad Réimniú

L	C
d'fhág mé	bhris mé
d'fhág tú	bhris tú
d'fhág sé/sí	bhris sé/sí
d'fhág muid	bhris muid
d'fhág sibh	bhris sibh
d'fhág siad	bhris siad

An Dara Réimniú

L	C
cheannaigh mé	d'éirigh mé
cheannaigh tú	d'éirigh tú
cheannaigh sé/sí	d'éirigh sé/sí
cheannaigh muid	d'éirigh muid
cheannaigh sibh	d'éirigh sibh
cheannaigh siad	d'éirigh siad

An Aimsir

An Chéad

L
fágaim
fágann tú
fágann se/sí
fágaimid
fágann sibh
fágann siad

An Dara

L
ceannaím
ceannaíonn tú
ceannaíonn sé/sí
ceannaímid
ceannaíonn sibh
ceannaíonn siad

Athraítear tús an fhocail

Briathra 2

Athraítear deireadh an fhocail

Athraítear deireadh an fhocail

Láithreach

d Réimniú

	C
	brisim
	briseann tú
	briseann sé/sí
	brisimid
	briseann sibh
	briseann siad

Réimniú

	C
	éirím
	éiríonn tú
	éiríonn sé/sí
	éirímid
	éiríonn sibh
	éiríonn siad

An Aimsir Fháistineach

An Chéad Réimniú

L	C
fágfaidh mé	brisfidh mé
fágfaidh tú	brisfidh tú
fágfaidh sé/sí	brisfidh sé/sí
fágfaimid	brisfimid
fágfaidh sibh	brisfidh sibh
fágfaidh siad	brisfidh siad

An Dara Réimniú

L	C
ceannóidh mé	éireoidh mé
ceannóidh tú	éireoidh tú
ceannóidh sé/sí	éireoidh sé/sí
ceannóimid	éireoimid
ceannóidh sibh	éireoidh sibh
ceannóidh siad	éireoidh siad

Briat

An Cheist Dhearfach + na hAimsirí

Ceiste
a C

Ar cheannaigh Seán úll? Ar ól an cat an bainne? Ar fhág Siún an teach?	An gceannaíonn Seán úll? An ólann an cat bainne? An bhfágann Siún an teach?	An gceannóidh Seán úll? An ólfaidh an cat bainne? An bhfágfaidh Siún an teach?

Níor cheannaigh Seán úll. Níor ól an cat an bainne. Níor fhág Siún an teach.	Ní cheannaíonn Seán úll. Ní ólann an cat bainne. Ní fhágann Siún an teach.

hra 3

eanna
hur

An Cheist Dhiúltach + na hAimsirí

Nár cheannaigh Seán úll?	Nach gceannaíonn Seán úll?	Nach gceannóidh Seán úll?
Nár ól an cat an bainne?	Nach n-ólann an cat bainne?	Nach n-ólfadh an cat bainne?
Nár fhág Siún an teach?	Nach bhfágann Siún an teach?	Nach bhfágfaidh Siún an teach?

Ní cheannóidh Seán úll.

Ní ólfaidh an cat bainne.

Ní fhágfaidh Siún an teach.

An Freagra Diúltach + na hAimsirí

Réamhfhoca

Leabhar do pháistí

Thit sé de chrann

Thiomáin sí ó Bhaile Átha Cliath

Uisce faoi thalamh

Fáilte roimh chách

Ag smaoineamh ar Mháire

*do, de, ó, faoi, roimh, ar (+ séimhiú)

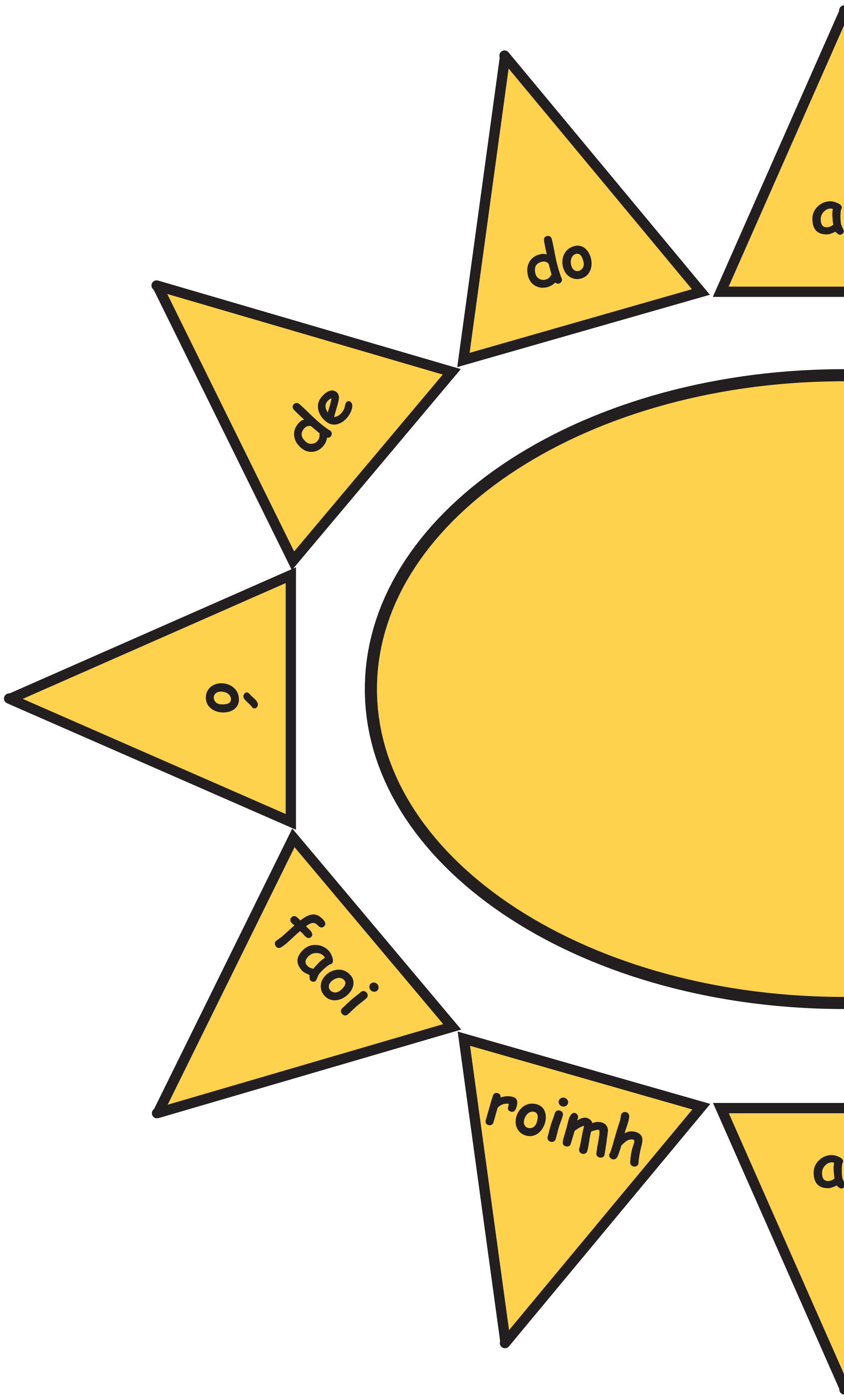

il Choitianta

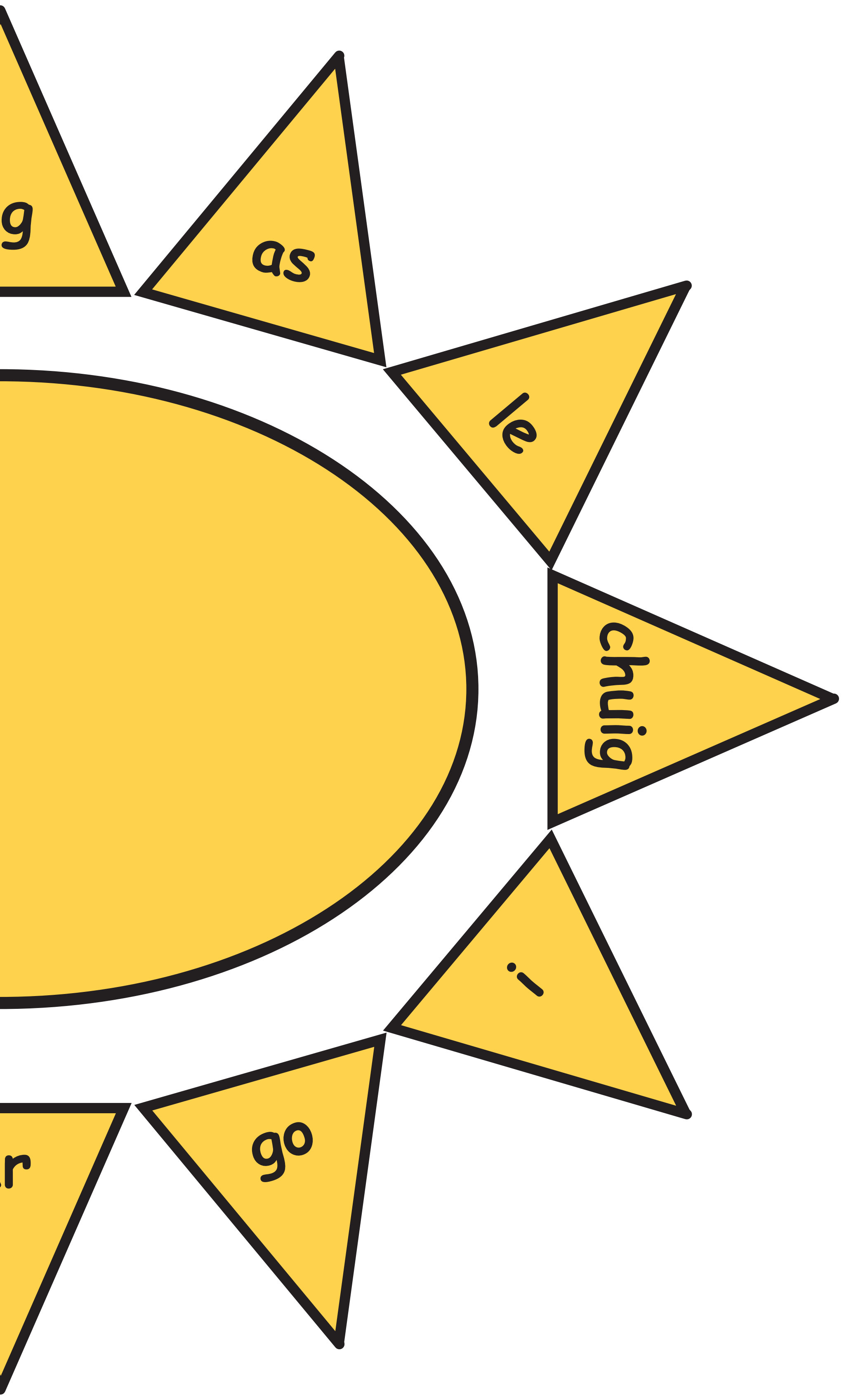

Fan ag bun na sráide

Is as Béal Feirste mé

Labhair le Seán

Gabh chuig teach Sheáin

Tá mé i bponc

Chuaigh sé go Doire

* ag, as, le, chuig, i, go (gan séimhiú)
ACH
Cuirtear 'h' roimh ghuta i ndiaidh 'le' agus 'go' m.sh.
Labhair mé le hEoin, Chuaigh mé go hAlbain
Bíonn urú ann i ndiaidh 'i' agus athraítear 'i' go 'in' roimh ghuta m.sh
Tá Seán ina chónaí i mBéal ach oibríonn sé in Ard Mhacha

Réamhfhoca

Cuirtear **séimhiú** ar an ainmfhocal

ag an mhúinteoir, as an pholl, chuig an fhiaclóir, ar an chathaoir, roimh an chuairteoir

Ní chu
séimhi
t,

sa siopa, ag
ar an
(ACH ar an
tsaoth

Athraítear cuid d
nuair a chuirtea

le + an = leis an
i + an = sa(n)
faoi + an = faoin

...il + An tAlt

...uirtear
...ú ar d,
...ná s

Titeann an
t- amach roimh
ainmfhocal
firinscneach a
thosaíonn ar
ghuta

...g an teach,
... tábla
... tsráid, sa
...arlann)

ar an urlár, ag an am,
leis an athair

...e na réamhfhocail
...r leis an alt iad:

ó + an = ón
do + an = don
de + an = den

Focail / Frása

Is féi
seo a u
clásail a
le chéil
istigh d

agus

nó

nuair

cé go

mura / murar

mar sin de

má / dá

mar sin féin

chom
leis
lena

aí Conascacha

dir iad
úsáid le
nascadh
e taobh
l'abairt.

ach

mar

cionn is /
toisc / de thairbhe
/ de dheasca /
de bharr/ mar
gheall ar

nh maith
s sin /
chois sin

in
ainneoin

ar an
ábhar sin

Is mian le CCEA buíochas a ghabháil le Gráinne Uí Dhuifinn agus le hEmer Mhic an Fhailí ó Choláiste Feirste, Béal Feirste, as ábhar an leabhair seo a scríobh, a ullmhú agus a chur ar fáil.

COUNCIL FOR THE **CURRICULUM EXAMINATIONS** AND **ASSESSMENT** 29 Clarendon Road, Clarendon Dock, Belfast BT1 3BG
✆ +44 (0)28 9026 1200 +44 (0)28 9026 1234 +44 (0)28 9024 2063 info@ccea.org.uk www.ccea.org.uk

Rewarding Learning